

**ОСНОВНІ ШЛЯХИ СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ
(на прикладі економічного факультету ХНПУ
імені Г.С. Сковороди)**

Глиbokі соціально-політичні, духовні й економічні зрушення в сучасній Україні потребують виховання молодих людей, здатних спиратися на власні сили, власний розум і волю. Тому нові підходи до організації навчального процесу в вищій школі мають забезпечити умови для розвитку творчої особистості, здатної до самовизначення, самореалізації, самопрояву своїх здібностей. Виходячи з цього, в центрі нової парадигми освіти стає особистість зі своїми інтересами, можливостями, в усій своїй неповторності.

Освіченість особистості в наш час – це її розвинута здібність до самодослідження, самовизначення, самовдосконалення власних сил з тим, щоб адекватно знайти своє місце в житті, всебічно само реалізовуватися, утвердити себе в суспільстві і обраній професії. Але практика свідчить про те, що сучасна система у ВНЗ, насамперед, спрямована на формування знань, умінь, навичок і підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності. Сьогодні педагогічна наука і вузівська практика шукають оптимальні шляхи самореалізації студентів, розкриття інтелектуального та творчого потенціалу учасників освітнього процесу. Разом з тим парадигма сучасної освіти передбачає обов'язкове включення студентів в процес самостійного набуття знань, систематизації та узагальнення відомого, пошуку та поглиблення наукової інформації на основі застосування різноманітних джерел, залучення студента до дослідної та експериментальної діяльності у визначеній галузі наукових знань.

Ось чому на економічному факультеті приділяється велика увага самореалізації студентів під час вивчення навчальних предметів, які очолюють науковий прогрес цивілізації, наприклад, політична економія, мікроекономіка, макроекономіка, міжнародна економіка, менеджмент та

інші. Створення умов для творчої самореалізації майбутніх економістів зумовлюється тим, що проблема самореалізації – одна з найважливіших проблем. Саме допомога студентам в самореалізації сприяє їх підготовці до самостійного життя у складних і суперечливих умовах сьогодення, вибору соціально ціннісних орієнтирів у навчанні, спілкуванні, роботі, дозвіллі та життєтворчості.

Незважаючи на велику зацікавленість вчених проблемами творчої самореалізації, не всі її питання достатньо вивчені, і такий важливий аспект, як творча самореалізація студентів економічного напрямку підготовки не був предметом спеціального наукового дослідження.

Питання самореалізації студентів вивчали вітчизняні вчені (Л. Рибалко, Л. Левченко, О. Ларіна, М. Бердяєв, Ю. Орлов та ін.).

В. Алфімов, В. Загвязинський, І. Іванов, Л. Левченко у своїх дослідженнях приділяють увагу педагогічним умовам, які сприяють вияву потенційних можливостей особистості у творчій діяльності.

Зарубіжні дослідники А. Адлер, К. Гольдштейн, Д. Келлі, Г. Олпорт, Е. Фромм, К. Юнг стверджували, що людина від природи здатна до самореалізації, самовдосконалення.

Мета статті – довести, що процес творчої самореалізації майбутніх економістів є однією з найважливіших проблем педагогічної науки і розкрити основні шляхи створення умов для творчої самореалізації студентів-економістів у навчальній, науковій та позааудиторній роботі.

Одним із шляхів підготовки майбутнього економіста є сприяння самореалізації особистості. У філософському словнику поняття самореалізації пов'язується із саморозвитком і самосвідомістю людини, тобто визначається як свідома, цілеспрямована матеріально-практична, соціальна й духовна діяльність особи, спрямована на реалізацію власних сил, здібностей, обдарувань, можливостей [4].

Великий тлумачний соціологічний словник визначає самореалізацію як реалізацію потенціалу особистості, як досконалість, до якої розвивається унікальна індивідуальність [1].

У педагогічній енциклопедії зазначено, що самореалізація ставить питання про забезпечення її в педагогічному процесі, допомагаючи особистості втілювати свої позитивні можливості, розкривати здібності, тому що людина відчуває себе реалізованою в житті, коли її особистісні амбіції задоволено [3].

Потреба в самореалізації – найвища потреба особистості, яка у студента економічного напрямку підготовки розгортається в усій повноті і різноманітності саме під час навчання у ВНЗ. Самореалізація студентів економічної спрямованості пов'язана з особливостями інтелектуального та духовного розвитку як джерела творення нової реальності. Студентам економічних спеціальностей притаманні широта пізнавальних інтересів, ерудованість з багатьох точних наук, здатність приймати раціональні рішення, вміння планувати свої дії, швидко і правильно орієнтуватися в ринкових відносинах. Процес творчої самореалізації студента

економічного напрямку підготовки ґрунтується на тому, що потреби в оволодінні професією повинні збігатися з їх психічними і психофізичними можливостями в оволодінні професійно значущими знаннями, вміннями та навичками, а також здібностями застосовувати їх в майбутній діяльності. Сукупність цих факторів певною мірою може підвищити ефективність у підготовці спеціаліста.

Перед педагогічною наукою постає завдання у більш глибокому аналізі і визначенні тих специфічних особливостей, які має студент економічного напрямку підготовки на відміну від інших фахівців – певні природні задатки, нахили, здібності, особливості пізнавальної і емоційно-чуттєвої сфери особистості, які необхідно формувати і вдосконалювати. Важливо враховувати і такі характеристики особистості як її спрямованість, система ціннісних орієнтацій, життєва стратегія, життєвий вибір, ступінь адаптованості до оточуючого середовища. Це суб'єктивні детермінанти, що забезпечують активні життєву позицію молодій людині і сприяють свідомій постановці нею мети власної діяльності. Про самореалізацію можна казати тільки тоді, коли мета діяльності, від реалізації якої людина отримує задоволення, сприймається нею як власна.

Свідоме формулювання особистістю мети власної діяльності є необхідною умовою творчої самореалізації майбутніх економістів. Залучення студентів до процесу творчої самореалізації, до проектування своєї освіти, до самовиявлення своїх талантів, здібностей, інтересів не тільки зміцнює професійну налаштованість, але і є зразком для побудови життєвої і професійної стратегії. Самореалізація студента під час навчання залежить і від певних умов оточуючого середовища, від рівня його адаптації. Задоволення базових потреб людини, відчуття спокійного комфортного існування, виключення стану нервової напруги дозволяє їй зосередитися на внутрішніх цінностях. Лише людина, яка добре адаптована в житті, задовольнила свої екзистенціальні потреби у безпеці, коханні, повазі, може прагнути до самореалізації, тобто безперервного розвитку своїх потенційних можливостей, здібностей, талантів [2]. Проте, умовою успішної адаптації є творча діяльність, яка сприяє перетворенню як самої особистості, так і середовища у якому вона функціонує.

В умовах інформаційного суспільства самоцінність знань як таких змінюється. Ми виходимо з того, що майбутній економіст повинен не просто отримувати певні знання, а й навчитися самостійно здобувати їх, уміти працювати з інформацією, опановувати способи пізнавальної діяльності, щоб надалі підвищувати рівень компетентності і прагнути до підвищення кваліфікації. Тому викладачі постійно стимулюють різні види самостійної роботи студентів: самостійне опрацювання окремих тем, здійснення самоконтролю та самоаналізу за результатами виконаних завдань. Іноді виникає неадекватність само оцінювання. Це пояснюється тим, що студенти мало знають про внутрішній світ, власні можливості.

Значна увага приділяється на факультеті особистісно-орієнтованим технологіям і перш за все – індивідуалізації навчання і виховання. Це

створює умови для саморозвитку і самовизначення кожного студента. З цією метою у навчальному процесі активно застосовуються ділові та рольові ігри, дебатні турніри, кейс-метод, бізнес-тренінги. Індивідуалізації процесу навчання сприяє застосування кредитно-модульної системи. Вибір спецкурсів, спецсемінарів, теми курсових, дипломних (магістерських) робіт відбувається винятково на альтернативній основі. З метою об'єктивної оцінки знань студентів у поточному і підсумковому контролі використовується письмове тестування.

Одним з найважливіших чинників реалізації творчих здібностей студентів, навичок в процесі професійного становлення майбутніх фахівців є їх залучення до науково-дослідної роботи. Наукова робота здійснюється безпосередньо на кафедрах економічного факультету під керівництвом досвідчених викладачів. Кафедри розробляють заходи, які спрямовані на залучення талановитих студентів до наукової роботи. Науково-дослідна робота студентів реалізується через написання рефератів, курсових та дипломних (магістерських) робіт, створення презентацій, підготовку доповідей та виступів під час проведення студентських наукових конференцій. З метою залучення студентів до наукової діяльності на факультеті створені та працюють наукові гуртки “Молодий економіст”, “Аудитор”, “Клуб шанувальників англійської мови”. До їх складу входять найбільш талановиті, обдаровані студенти, які виявили здібності до науково-дослідної роботи.

Спільна робота сприяє основній меті – підготовці фахівця-професіонала та майбутнього науковця серед студентства. Прикладом плідної спільної праці роботи всього колективу є: численні публікації викладачів та студентів-магістрантів у фахових виданнях, їх участь у роботі Всеукраїнських науково-практичних конференцій, загальноуніверситетських олімпіад, в обласних конкурсах “Найкращий молодий науковець Харківщини”, районних фестивалів “Людина року” в номінації “Працівники науки”, участь у роботі круглих столів, семінарів-диспутів. Іде пошук нових форм і методів роботи студентів у науковому напрямку. Так, на факультеті з 2007 року проводиться “Науковий дебют першокурсників”. У ролі організаторів і наукових керівників на цьому заході виступають студенти-магістранти.

Отже, створення умов для розвитку і самореалізації творчої особистості набуває в системі освіти пріоритетного значення. Сучасний фахівець повинен бути творчою особистістю, вміти ставити перед собою проблему, вирішувати її, виявляти ініціативність, креативність, вдосконалювати отримані знання і вміння впродовж усього життя. Прагнення до самовдосконалення, розвитку своїх інтелектуальних і творчих здібностей дає можливість бути конкурентоспроможним і реалізуватись у своїй професійній галузі.

Література

1. Большой толковый социологический словарь. – Москва: Вече, АСТ, 1999. – Т. 1. - 544 с.

2. Медніков Г. Адаптація і самореалізація особистості та роль сучасного мистецтва в цьому процесі // Вища школа. – Київ, 2003. - № 2/3. – С. 71-78.
3. Педагогический энциклопедический словарь / Под ред. Б.М. Бим-Бад. – Москва: Большая российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
4. Шинкарук В.І. Філософський словник. – Київ, 1986. – 797 с.